

Маріупольський
державний
університет

**ІННОВАЦІЇ
В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ:
ТЕОРІЯ, ПЕРСПЕКТИВИ, ШЛЯХИ ЗАГРОВАДЖЕННЯ У
ПРАКТИКУ**

**Збірник матеріалів
III Всеукраїнської науково-практичної конференції**

Київ - 2024

Інновації в дошкільній освіті: теорія, перспективи, шляхи запровадження у практику: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 березня 2024 року / за заг. ред. Ю.О.Демидова. Маріуполь: МДУ, 2024. 207 с.

Редакційна колегія:

- Голова** – Микола ТРОФИМЕНКО, ректор МДУ, кандидат політичних наук, професор;
- Заступник голови** – Олена БУЛАТОВА, перший проректор МДУ, доктор економічних наук, професор;
- Члени оргкомітету:**
- Юлія ДЕМИДОВА, завідувач кафедри дошкільної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент;
 - Катерина КРУТІЙ, доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти;
 - Ольга ФУНТИКОВА, доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти;
 - Світлана МАКАРЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти;
 - Оксана ПОПОВСЬКА, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти;
 - Вікторія ЯЙЛЕНКО, старший викладач кафедри дошкільної освіти;
 - Ірина ДЕСНОВА, в. о. завідувача кафедри практичної психології, кандидат педагогічних наук, доцент;
 - Оксана ГОЛЮК, завідувач кафедри педагогіки та освіти, кандидат педагогічних наук, доцент.

Рекомендовано до друку Вченою радою психолого-педагогічного факультету
Маріупольського державного університету
(протокол № 10 від 28 березня 2024 року)

Статті публікуються в авторській редакції

© Колектив авторів, 2024

© Кафедра дошкільної освіти МДУ, 2024

Мандра Н.Г.,

здобувачка 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітня програма «Дошкільна освіта»

Маріупольський державний університет, м. Київ

Науковий керівник:

Круглій К.Л.,

д. пед. наук, професорка,

професорка кафедри дошкільної освіти,

Маріупольський державний університет, м. Київ

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ - ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальним питанням для України є поширення у суспільстві негативних тенденцій, які стосуються усіх сфер життєдіяльності людини, а саме: низький рівень правової захищеності дітей, збіднення моральних цінностей, соціальна дезадаптація. Такі фактори неминуче призводять до необхідності формування особистої соціально-емоційної компетентності як інтегрованої якості, яка дозволяє людині адекватно реагувати на різкі соціальні зміни.

Розвиток емоційно-оцінювальних дій є невід'ємним елементом процесу становлення особистості, який бере початок ще у ранньому дитинстві. Саме тому питання набуття емоційних здібностей дітьми старшого дошкільного віку є предметом численних педагогічних і психологічних досліджень науковців таких як, Jean Piaget, Lawrence Kohlberg, Л.С. Виготського, Florian Zimmer, E.A. Skinner, Frydenberg, E. та інших.

Однією з провідних особливостей дошкільного віку є те, що дитина починає самостійно вивчати світ взаємин через ранню комунікацію на базовому рівні. Здебільшого, результат набутих знань значною мірою залежить від батьків та вихователів, адже соціально-емоційні контакти дітей раннього віку не виникають самі по собі, це відбуваються комплексно та поетапно. Маленькі члени суспільства набувають перші соціально-емоційні навички, взаємодіючи з відповідальними дорослими і однолітками [5, с. 12]. Саме тому, забезпечення безпечного та сприятливого довкілля можна називати однією з основних умов виховання.

В даний час, науковці констатують збільшення емоційно-психічного напруження серед дорослих, що призводить до поширення невротичних явищ серед дітей. Ця обставина вимагає вже від дошкільників навчатися співвідносити особливості свого життєвого світу з життєвим простором людей довкола, тобто з'являється вимога бути соціально компетентним. Статистика показує що приблизно від 10 до 20 % дітей у віці від 2 до 6 років схильні, із великою долею вірогідності, до соціально-емоційних проблем широкого спектру [7, с. 23]. І навпаки, оточення турботою налаштованих дорослих активно сприяє розвитку соціальних навичок та емоційної компетентності,

мають чималий вплив на ментальне здоров'я, ранішню соціально-емоційну самоідентифікацію та формування самооцінки дітей [5, с. 12].

Робота з дітьми старшого дошкільного віку має бути спрямованою на психолого-педагогічну підтримку особистісного розвитку та зміцнення життєво важливих здібностей, серед яких фундаментальною є емоційна складова [1, с. 55]. Важливо вдало закласти фундамент компетентності на етапі дошкільного виховання та розвинути інтегральні характеристики. Вивчаючи це питання, перш за все, потрібно чітко визначити зміст самого поняття.

Соціально-емоційною компетентністю прийнято називати складну особистісну характеристику дитини. Емоційна складова компетентності є саме здатністю людини/дитини сприймати, генерувати і усвідомлювати емоції для саморефлексії і керування емоціями, що в свою чергу дозволяє реалізувати самоєфективність у різних соціальних ситуаціях, які супроводжуються різними емоціями [3, с. 365]. З іншого боку, соціальна компетентність охоплює навички ефективно взаємодіяти з іншими людьми з метою соціалізації, досягнення міжособистісних цілей і певних соціальних результатів [4, с. 365].

Термін компетентність свідчить про наявність відповідної інтегрованої якості у дитини; компетенція – зазначає напрями і сфери її прояву, зрілість – цілісність бажаної компетентності (не тільки знає, але й уміє позитивно ставитися і діяти); авторитетність – міра визнання дитячої компетентності іншими – однолітками і дорослими.

Діти старшого дошкільного віку уже можуть слідувати вказівкам і співпрацювати з однолітками, самостійно оцінити особисті моральні якості, усвідомлювати, диференціювати емоційні стани. Відповідно зростає рівень критичної і самостійної оцінки світу та самооцінки дитини. Діти першочергово оцінюють ті особливості і якості, які характерні для них самих, які вони помічають першочергово. Варто зауважити, що дошкільники об'єктивніше оцінюють себе, ніж однолітків.

Узагальнюючи науковий пошук, стверджуємо, що компетентною слід вважати дитину, яка не боїться виявляти власне «Я», є активним суб'єктом життєдіяльності, залишається адекватною незалежно від обставин, домірна вимогам життя, володіє набором базових якостей та вирізняється зрілими формами провідних видів діяльності.

«Процес набуття та застосування соціально-емоційної компетентності (що складається зі знань, навичок та ставлень) визнається невід'ємною частиною освіти і розвитку та визначається як соціально-емоційне навчання» [6, с. 2].

Соціально-емоційне навчання не є щось новим. Ще з прадавніх часів, соціально-емоційне навчання стало основою для зрозуміння, що для успіху розвитку дітям потрібні не тільки академічні знання, а також підтримка у вивченні відповідальної взаємодії із навколишнім світом. [7, с. 13]

Collaborative for Academic, Social and Emotional Learning (CASEL) при Університеті Іллінойсу в Чикаго, один з лідерів досліджень соціально-емоційне навчання SEL, виступає за його включення в універсальні програми, починаючи з дошкільного віку. CASEL визначає соціально-емоційне навчання

як прилад, використовуючи який можна привчити дітей та дорослих до дієвого використання набутих навичок, умінь, досвіду та знань, що потрібне для правильного усвідомлення та контролю над своїми емоціями, планування та реалізації позитивних мед, можливість виражати емпатію, наряду із іншими почуттями у соціуму. Саме ці пункти справедливо називати базою для встановлення та підтримки позитивних стосунків та прийняття відповідальних рішень [4, с. 366].

Frydenberg (2014) описав соціально-емоційні компетентності та навички подолання труднощів у дітей шкільного віку за допомогою пілотного дослідження п'ятитижневої програми COPE-R (Турбота про інших, відкрите спілкування, ввічливість, емпатичний обмін – Review). Ця програма фокусувалася на дітях дошкільного віку, які під керівництвом вихователя навчалися емпатії та просоціальних здібностей, була спрямована на підвищення їх емоційних навичок та знань. Програма зосереджувалася на соціальній та емоційній компетентності дошкільнят та використанні ними адаптивних знань про подолання стресу. Результати проекту базувалися на критеріях соціально-емоційної компетентності дітей до та після даної програми та репертуару копінг-стратегій. Були досліджені за допомогою множинних інформантів та багатометодного підходу, а потім проаналізовані та обговорені на основі трьох дослідницьких питань [4, с. 367].

В цілому, численні дослідження показують, що рівень соціально-емоційних знань і навичок дітей позитивно пов'язаний як з академічно, так із неакадемічною складовою – відносно рівноцінно. Підтримка розвитку соціальної та емоційної компетентності у дітей старшого дошкільного віку є важливою для того, щоб їх навчити якісних навичок подолання стресових ситуацій, труднощів, вирішення проблем, управління емоціями, спілкування, вправності, обізнаності і умілості в колі тих, чи інших питань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кононко О. Найголовніше “погода” вдома, або як сформувати емоційну сприйнятливості і чутливість. Спеціалізований журнал Вихователь-методист дошкільного закладу. 2017. №5. С. 32-40.
2. Поніманська Т.І. Дитина в соціумі: робота за освітньою лінією. Дошкільне виховання. 2012. №9. С. 8-11.
3. Четверик-Бурчак А. Г. Механізм впливу емоційного інтелекту успішність життєдіяльності особистості. – дисер. канд.псих.наук.: 19.00.01. Дніпро. 2015. С. 187.
4. Pang, D., Frydenberg, E., Deans, J., Su, L. Improving Coping Skills and Promoting Social and Emotional Competence in Pre-Schoolers: A Pilot Study on COPE-R Program. *Varhaiskasvatuksen Tiedelehti Journal of Early Childhood Education Research*. 2018. Vol.7. №2. P. 362 – 391. URL: <http://jecep.org>
5. Salih, R., Serife, B., Sinan, K., Burak, A. Preschool Teachers' Use of Strategies to Support Social-Emotional Competence in Young Children. *International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE)*. 2018. Vol.10. №1. P.11-24. DOI: 10.20489/intjecse.454103
6. Martinsone, B., Supe, I., Stokenberga, I., Damberga, I., Cefai, C., Camilleri, L., Bartolo, P., O'Riordan, M.R., Grazzani, I. Social Emotional Competence, Learning Outcomes, Emotional and Behavioral Difficulties of Preschool Children: Parent and Teacher Evaluations. *Front. Psychol.*

7. Starnes, L. P. Effects of socio emotional education of pre-kindergarten student academic achievement. Doctor of Education Dissertation, Liberty University. 2017. P. 18.

Марківська Ю.В.,

здобувачка 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітня програма «Дошкільна освіта»

Маріупольський державний університет, м. Київ

Науковий керівник:

Макаренко С.І.,

к. пед. наук, доцентка,

доцентка кафедри дошкільної освіти,

Маріупольський державний університет, м. Київ

ЗНАЧЕННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК МАЛЮВАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У формуванні особистості дитини велике значення має малювання, адже це її перше серйозне заняття. Навіть хаотичні каракулі мають для маленького художника сенс і містять цілком конкретну інформацію. А. Дістервег зазначав, що «той, хто малює, отримує протягом однієї години більше, ніж той, хто дев'ять годин тільки дивиться» [1].

Переваги малювання порівняно з іншими видами діяльності полягають у тому, що воно вимагає узгодженої участі багатьох психічних функцій. Зокрема, будучи безпосередньо пов'язаним із найважливішими психічними функціями – зором, руховою координацією мисленням і мовленням – малювання не просто сприяє розвитку кожної з них, а й пов'язує їх між собою, допомагає дитині впорядкувати знання, оформити та зафіксувати модель уявлення про світ. Адже в той час, коли діти малюють, включеними в роботу виявляються не тільки зорові, але й рухові аналізатори, що чудово розвиває дрібну моторику та пам'ять. Крім того, у процесі малювання дитина вчиться думати й порівнювати, говорити, уявляти. При цьому запас знань у неї розвивається поступово, що дуже добре в дитячому віці.

Не меншого значення для розвитку дитини має використання нею нетрадиційних технік малювання. Нетрадиційне малювання – мистецтво зображувати, що не ґрунтується на традиціях. Тобто, індивідуальне, на новий лад, неординарне, неповторне, нестандартне, оригінальне – по-новому, по-своєму, самобутньо, самостійно і своєрідно [2].

У кожному будинку завжди знайдеться безліч непотрібних речей (стара зубна щітка та паста, гребінці, поролон, пробки, пінопласт, нитки, свічки, піна для гоління тощо), які можна використати для малювання. На прогулянці також можна знайти натхнення для нових шедеврів, адже там стільки цікавого: палички, вологий пісок, листочки, камінчики, шишки, насіння рослин, пух